

בית המדרש הווירטואלי (V.B.M) ע"ש ישראל קושיצקי שלייד ישיבת הר עציון שיעורים בדרכיה: אישה והלכה

צוות דרכיה, לורי נוביק

נשים בתפילה | מוסף

מהו קורבן מוסף, ומה הקשר שלו לתפילת מוסף? האם נשים חייבות בתפילת מוסף?

- [לחצו כאן](#) כדי לראות גרסה מעודכנת של השיעור עם כלי למידה נוספים באתר דרכיה.
- [הרשמו כאן](#) לניוזלטר כדי לקבל עוד עדכונים ותכנים ממיזם דרכיה.
- נשמח לקבל הערות והארות [כאן](#).

מאת לורי נוביק | עירכה: הרב עזרא ביק, אילנה אלצפן, שיינע גולדברג, והרב דוד ספרלינג

תרגום: שיראל גרסון | עריכה בעברית: עדיה בלנק

קורבן מוסף

כדי להבין את מהותה של תפילת מוסף, עלינו ללמוד על קורבן מוסף. קורבן מוסף הוקרב בבית המקדש בנוסף לקורבן התמיד שהוקרב פעמיים ביום¹ בימים של קדושה מיוחדת: שבת, ראש חודש, מועדים וימים נוראים. הן קורבן המוסף והן קורבן התמיד הוקרבו מבעלי חיים, בליווי מנחה ונסכים.

כשבוחנים את קורבנות המוסף מזהים דפוסים מעניינים. קורבן המוסף של שבת הוא כבש, כלומר למעשה הכפלה של קורבן התמיד, אולי כסמל למנת המן הכפולה שירדה ביום שישי בשביל השבת.

בחגי תשרי, ראש השנה, יום כיפור ושמיני עצרת, קורבן המוסף כולל פר אחד, איל אחד ושבעה כבשים. קורבן מוסף של פסח, שבועות וראשי חודשים כולל שני פרים, איל אחד ושבעה כבשים. קורבן המוסף של סוכות למעשה מחבר בין שני הדגמים האלו, יש בו מספר כפול של אילים ושל כבשים והרבה יותר פרים. זאת אולי משום שסוכות הוא גם חלק מחגי תשרי וגם אחד משלושת הרגלים.²

כל קורבן מוסף, למעט קורבן המוסף של שבת, כולל גם שעיר, עז ממין זכר. במשנה מובא כי את השעיר מקריבים כקורבן חטאת. על אילו עבירות השעירים מכפרים? לאדם טמא אסור להיכנס לבית המקדש ולאכול קודשים. השעיר של קורבן המוסף מכפר על עבירה על איסורים אלו בשוגג.

משנה שבועות א, ד

...כולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו.

גם כאשר בוודאות לא התרחשו עבירות אלה, עדיין מקריבים את השעיר כחלק מקורבן המוסף. כנראה שהשעיר אינו רק אמצעי לכפרה, אלא גם שיקוף של קדושת היום.³

קורבן ציבור

¹ במדבר, פרקים כ"ח-כ"ט.

² לדיון מפורט יותר בנוגע לדפוסים הללו ראי פרופ' יונתן גרוסמן, "קורבנות המוסף". ניתן למצוא [כאן](#).

³ שיעורי רא"ל הוריות עמ' 207

נראה ששעירי ראשי חודשים הם קודם כל קרבנות הבאים מחמת קדושת היום... גם אם ידוע לנו בוודאות שבמהלך החודש לא התעורר שום ספק ביחס לטומאת מקדש וקדשיו, עדיין חייבים להביא את שעיר החטאת בראש החודש.

קורבן המוסף הוא קורבן ציבור. החיוב בקורבן חל על כלל העם, אם כי הכהנים הם בעלי האחריות הישירה על כך.

ספר החינוך מצוה תא
ונוהגת מצוה זו בזמן הבית, והיא מן המצוות שהן מוטלות על הציבור, ויותר על הכהנים.

נראה כי ספר החינוך מתייחס אל הנשים ככלולות בחיוב זה, כחלק מן הציבור.⁴

מי נחשב לבעלים של קורבן מוסף, שהוא קורבן ציבור? ניתן להתייחס אליו כשייך לכל התורמים מחצית השקל לבית המקדש, או כשייך לכלל העם.

א. בבעלות אלו שנתנו מחצית השקל – מדי שנה נגבתה מהעם תרומת מחצית השקל בעבור קורבנות הציבור, למשל קורבן המוסף. במחצית השקל חייב רק מי שנפקד לצבא, כלומר גברים מגיל עשרים ומעלה:

שמות ל', יג
זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעָבֵר עַל הָעֶבֶר: מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל, מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לָהּ.

אף שנשים פטורות ממצוות נתינת מחצית השקל, אישה יכולה לתרום מרצון:

משנה שקלים א, ה
אף על פי שאמרו אין ממשכנין נשים ... אם שקלו מקבלין מידן

בפירושו למשנה זו, רש"י כותב כי בעלות על הקורבן תלויה דווקא בנתינת מחצית השקל:⁵

משנה שקלים א, ד
ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים שלנו

רש"י ערכין ד ע"א ד"ה שלנו
...אם אנו שוקלין ללשכה נמצאת מנחת העומר ושתי הלחם ולחם הפנים משלנו

לפי שיטה זו, רק לנשים שתרמו מרצון מחצית השקל יש חלק בקורבן המוסף. (יש לציין כי באותה משנה רבן יוחנן בן זכאי חולק על הבנה זו של בעלות על הקורבן.⁶)

⁴ הגמרא במסכת זבחים מייחסת לגברים כאל "ציבור" לעניין קורבנות, אך אין בכך כדי לשלול את האפשרות שגם אישה תיחשב חלק מן הציבור. הסטייפלר (קהילות יעקב) כותב כי סביר להניח שנשים פטורות מהבאת הקורבן מסיבה אחרת, משום שאין מקריבים קורבנות בלילה, ועל כן זוהי מצוות עשה שהזמן גרמה. הרב מנשה קליין (משנה הלכות) חולק על כך, וטוען כי נשים אינן פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמן המוטלות על כלל הציבור. קהילות יעקב זבחים ד

אבל נשים שפיר י"ל [יש לומר] דכמו דפטורין משקלים ה"נ [הכי נמי] פטורים מעיקר המצוה דהקרבנות התמידין ומוספין דהא כל קרבנות הציבור הן מצוות עשה שהזמן גרמן.

שו"ת משנה הלכות חלק ו סימן שכו
דנראה לומר דוקא מצוה שהוא על כל יחיד אמרינן מ"ע שהז"ג [מצוות עשה שהזמן גרמן] נשים פטורות אבל מ"ע [מצוות עשה] של ציבור אפילו ז"ג [זמן גרמן] נשים ג"כ [גם כן] חייבות אם לא שיש לימוד לפטור להדיא ודו"ק.

⁵ מסיבה זו ביקשו הכהנים פטור ממצוות מחצית השקל. שהרי על מנחת כהן להישרף כליל, ואם הכהנים יהיו שותפים בקורבנות ציבור, כגון לחם הפנים, כיצד יתיישב הדבר עם החיוב לאכול אותם? התשובה היא שהמצווה לשרוף את הקורבן חלה רק על קורבן יחיד ולא על קורבנות ציבור.

משנה שקלים א, ד
אמר רבי יהודה העיד בן בוכרי ביבנה כל כהן ששוקל אינו חוטא. אמר לו רבן יוחנן בן זכאי לא כי אלא כל כהן שאינו שוקל חוטא, אלא שהכהנים דורשים מקרא זה לעצמן (ויקרא ו') "כל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל" הואיל ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים שלנו האיך נאכלים:

II. של כלל הציבור – הרמב"ן מבחין בין קורבן נדבה הבא מכספי מחצית השקל לבין קורבן נדבה הבא מכספים של שותפים.

רמב"ן ויקרא א, ב
...שאם יתנדבו רבים להביא עולה עולת השותפין היא, מה בין שנים המשתתפין בקרבן ובין עשרה ואלף שנשתתפו בו. אבל...[קרבן נדבה] הבאה מן המותרות [הנשאות ממחצית השקל]...היא עולת צבור:

בעיני הרמב"ן, הציבור המיוצג על ידי מחצית השקל הוא רחב יותר מקבוצת האנשים הנותנים את מחצית השקל בפועל. הציבור הוא ישות הגדולה מסך חלקיה, ולכן קורבן הנקנה מכספי מחצית השקל שייך לכלל העם היהודי.⁷

לשיטה זו, ניתן לומר שכל אישה נחשבת לחלק מן הציבור וקורבן המוסף הוא בבעלותה, בין אם תרמה מחצית השקל ובין אם לאו.

כעת, לאחר שסקרנו את הרקע לקורבן מוסף, נוכל להפנות את תשומת ליבנו לתפילת מוסף.

תפילת מוסף וקורבן מוסף

אנו מתפללים את תפילת המוסף בימים שבהם הקריבו את קורבן המוסף. אנשי כנסת הגדולה תיקנו תפילת מוסף שתתאים לקורבן,⁸ ובזמן בית המקדש תפילת מוסף הייתה נאמרת לאחר הקרבת הקורבן, ממש כפי שתפילת שחרית נאמרה לאחר הקרבת קורבן התמיד של בוקר.

סוכה נג ע"א
אמר ר' יהושע בן חנניה, כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו. כיצד? שעה ראשונה תמיד של שחר, משם לתפלה, משם לקרבן מוסף, משם לתפלת המוספין, משם לבית המדרש, משם לאכילה ושתייה, משם לתפלת המנחה

טווח הזמן שבו אפשר להקריב כל קורבן מהווה את הבסיס לטווח הזמן שבו ניתן להתפלל את התפילה התואמת לאותו קורבן. לכתחילה, יש להתפלל מוסף לפני סוף שעה שביעית, שכן עד שעה זו לרוב הקריבו את הקורבן, אך בדיעבד ניתן להתפלל (וגם להקריב את הקורבן) בכל שעה לפני השקיעה.⁹

מבנה ו"רחמי"

בדומה לתפילות אחרות (כמו שחרית, מנחה וערבית) של שבת ויום טוב, תפילת מוסף כוללת ברכה אחת אמצעית של קדושת היום.

תוספתא מסכת ברכות (ליברמן) פרק ג י, יב

⁷ נראה גם שלא חוששים שמא מי מהתורמים של מחצית השקל ימותו לפני הקרבת הקורבן של כלל הציבור, אך כן חוששים לכך במקרה שבו שותפים מביאים קורבן יחד.

תמורה טו ע"ב
חדשים דאמר רחמנא אייתינהו מתרומת הלשכה ודלמא מתו מרייהו דהני זוזי אלא לאו ש"מ [שמע מינה] אין הצבור מתים

⁸ ברכות כו ע"ב
תפלות אבות תקנום, ואסמינהו רבנן אקרבנות.

⁹ שולחן ערוך אורח חיים רפו, א
זמן תפלת מוסף מיד אחר תפלת השחר ואין לאחרת יותר מעד סוף ז' שעות. ואם התפלל אותה אחר שבע שעות נקרא פושע ואעפ"כ [ואף על פי כן] יצא י"ח [ידי חובתו] מפני שזמנה כל היום.

ובמוספין מתפלל שבע ואו[מר] קדושת היום באמצע... בשבת וביום טוב וביום הכפורים מתפלל שבע ואו[מר] קדושת היום באמצע...

אך בניגוד לשאר תפילות שבת וחג, הברכה האמצעית של תפילת המוסף כוללת תמיד תיאור של קורבן המוסף של אותו היום.

מבנה זה של תפילת שבע שונה מתפילת שמונה עשרה של כל יום, שבה שלוש עשרה הברכות האמצעיות עוסקות בבבקשת רחמים, רחמי. רבנו אשר (הרא"ש) מעיר שתי הערות חשובות המראות שההבדל בין ברכת קדושת היום לבין שלוש עשרה ברכות הבקשה בתפילת שמונה עשרה של יום חול אינו כה גדול כפי שהיינו חושבים.

ראשית, הוא טוען כי רוב תפילות שבת ויום טוב אכן היו צריכות לכלול את כל הברכות של ימים רגילים. חכמינו קיצרו את הברכות כדי שלא להטריח את המתפללים, מתוך כבוד השבת,¹⁰ אבל הן עדיין נחשבות לתפילות של רחמי. שנית, הוא מעלה את האפשרות שתפילות המוסף של ראש חודש וחול המועד אולי כללו בעבר את כל ברכות הבקשה.

רא"ש ברכות ג, יז
דבדין הוא דבעי לצלויי שמנה עשרה ומפני כבוד השבת לא אטרחו רבנן... שהיו מתפללים במוסף של ר"ח [ראש חודש] וחול המועד י"ח ברכות וכן היה ראוי בשבת וי"ט [יום טוב] אלא שהקלו בתפילת המוספין כמו שהקלו בשאר תפילות.

הערות הרא"ש מעלות את האפשרות שתפילת שבע, אפילו של מוסף, למעשה שומרת על אופי התפילה כרחמי.

התוספות, לעומת זאת, סוברים כי תפילת מוסף תוקנה כדרך לפצות על חוסר האפשרות להקריב את קורבן מוסף, ומכאן שהיא אינה דומה לתפילת רחמי.¹¹

תוספות ברכות כו ע"א
לא תיקנו שבע ברכות של מוסף אלא משום "ונשלמה פרים שפתינו" (הושע י"ד ג)... אבל שאר תפילות דרחמי נינהו...

ניתן לחלוק על שתי הקביעות של התוספות. אם תפילת מוסף היא רק תחליף לקורבן מוסף, מדוע היו מתפללים תפילת מוסף בזמן שבית המקדש היה קיים והיו מקריבים קורבנות?¹² ולמה בעצם התוספות כה בטוחים כי ברכת קדושת היום, הכוללת תפילה לגאולה ולהשבת הקורבנות, איננה ברכת רחמי?

נשים ותפילת מוסף

לפי חלק מן הפוסקים, נשים פטורות מתפילת מוסף בשל הקשר ההדוק בין התפילה לקורבן. גישה אחת מדגישה יותר את הקורבן, והשנייה את אופי התפילה.

א. פטורות משום הקורבן – רבי עקיבא איגר טוען שנשים פטורות מתפילת מוסף משום שנשים פטורות ממצוות מחצית השקל.¹³

¹⁰ ויקרא רבה (מרגליות) פרשת בהר פרשה לד

ממצוא חפצך ודבר דבר (ישעיהו נ"ח, ג), מיכן שאסור לאדם לתבוע חפציו בשבת

¹¹ רבינו יונה מתייחס לתפילות בעלות שבע ברכות כתפילות שבח בלבד, בניגוד לתפילות רחמי. ראו גם ראש ברכות ד'.

רבינו יונה על הרי"ף ברכות יג ע"א

בשאר תפילות, של שבעה ברכות, שאין בהם אלא שבח...

¹² אפשרות אחת שניתן להציע היא שתיקנו את תפילת מוסף לאחר חורבן בית ראשון (כאשר אנשי כנסת הגדולה תיקנו תפילות) והדבר נשאר גם לאחר מכן בימי בית שני.

¹³ ייתכן שסברה זו רלוונטית גם לכוהנים, לויים, וגברים מתחת לגיל עשרים. ראו [כאן](#).

שו"ת רע"א סימן ט

...דלכאורה נראה דנשים פטורות מתפלת מוסף כיון דנשים לא היו שוקלות אין להם חלק בקרבנות ציבור

רבי עקיבא איגר מניח כי קורבן המוסף שייך אך ורק לנותני מחצית השקל, וכי החיוב בתפילת מוסף תלוי בלקיחת חלק בקורבן מוסף.

אך אם הולכים לפי הדעה שקורבן מוסף שייך לכלל הציבור, יוצא מכך שלנשים כן יש חלק בו. לשיטה זו, חיוב בתפילת מוסף אינו קשור לחיוב בתרומת מחצית השקל.

הרב צבי פסח פרנק מקראי קודש פורים י

שאין חיוב תפלת המוספין תלוי בחיוב מצות נתינת מחצית-השקל אלא בכפרת הקרבנות

לדברי הרב צבי פסח פרנק, כל מי שמתכפר בזכות קורבן המוסף חייב גם בתפילת מוסף. הרב יחיאל הלר מסביר כיצד נשים כלולות בכך.¹⁴

שו"ת עמודי אור ז

דאע"ג [דאף על גב] שהנשים לא היו שוקלות, מכל מקום מתכפרים היו גם הם בכל קרבנות צבור... שהרי כמה כפרות היו תלוין בקרבנות צבור, אטו נאמר דנשים לא נתכפרו כלל?

לחילופין, נוכל להתייחס הן לקורבן המוסף והן לתפילת המוסף כאל ביטויים של קדושת היום. במקרה כזה, הרב שאול נתנזון סובר כי נשים חייבות בתפילת מוסף משום שהיא אחת הדרכים לביטוי קדושת היום, בדומה לקידוש שבו נשים חייבות.

שו"ת שואל ומשיב מהדורה תניינא ב, נה

...גם במוספין [חייבות] כיון דבא זכר על הקרבן שהקריבו בשביל קדושת היום והרי בקידוש היום חייבות מן התורה...

II. פטורות משום אופי התפילה – בגמרא מובא כי נשים חייבות בתפילה מדי יום בשל החשיבות הרבה שכל אדם יבקש רחמי שמיים.

בהתבסס על שיטת התוספות שראינו לעיל, שלפיה תפילת מוסף אינה רחמי, הצל"ח סובר כי נשים פטורות מתפילת מוסף:

ציון לנפש חיה ברכות כו ע"א ד"ה ומדברי

שאני מסתפק אם תפלת המוספין נוהגת בנשים שהרי היא מצוה שהזמן גרמא...ודאי דנשים פטורות לדעת התוספות.

שלוש סברות שונות הועלו לדחיית שיטה זו. הראשונה היא של הרב בצלאל ז'ולטי הסובר כי תפילת מוסף זהה לתפילות אחרות ועל כן נשים חייבות בה.

משנת יעבץ הלכות ראש חודש סימן ד

...שהרי גם בזמן שהיו מקריבין קרבן מוסף, היו מתפללין תפלת מוסף, והיינו שיסוד חיובה היא...חובת תפלה וא"כ [ואם כן] פשוט הוא שגם נשים חייבות בתפלת מוסף, כיון שחייבות בתפלה...

הסברה השנייה היא של המגן גיבורים, שכותב כי מאחר שיתכן שתפילות מוסף בראש חודש וחול

¹⁴ ניתן למצוא כאן. ראו גם קהילות יעקב, זבחים ד', הדן בעניין זה.

המועד כללו בעבר את ברכות הבקשה, תפילת המוסף נחשבת רחמי.¹⁵

מגן גבורים אלף גבורים ב קו, ד
...שהיו נוהגין להתפלל גם במוסף י"ח ברכות... היה אז בזמן שהוא בחיוב גמור כיון שהיו
רחמים ובמה נפסק חיוביהו?

לבסוף, הרב יוסף דוב סולובייצ'יק טוען כי תפילת מוסף היא רחמי בשל תוכנה.¹⁶

גרי"ד סולובייצ'יק, רעיונות על התפילה, ארשת ה תשמ"ה
בתפילת המוספים משתפכת הנפש על גלות ישראל מאדמתו ועותרת להקב"ה על גאולה
קרובה. עצבות אילמת נסוכה על פני טופס תפילת "ומפני חטאינו".

יתרה מכך, תפילת מוסף מהווה הכנה לדיון האלוהי הייחודי לכל יום קדוש, שלקראתו אנו מבקשים
רחמים.

גרי"ד סולובייצ'יק רשימות שיעורים ברכות כו ע"א עמ' שלט-שמ
אך באמת נראה דאע"ג [דאף על גב] דהמחייב דתפלת מוסף חל משום ונשלמה פרים שפתינו,
מ"מ [מכל מקום] חל בתפלת מוסף אף קיום דרחמי. ויתכן לפי זה דאף נשים מחויבות להתפלל
מוסף שהוא זמן להתפלל שהמשפט יצא בטוב.

גם מי שפוסקים שנשים פטורות מתפילת מוסף, מחריגים את תפילות הימים הנוראים. הרב שמעון
סופר (בן המאה ה-20, נכדו של החתם סופר) כותב כי בראש השנה, יום שבו הנוכחות של "רחמי"
בתפילת המוסף חזקה במיוחד, הגיוני אף יותר שנשים חייבות בתפילת מוסף.¹⁷

התעוררות תשובה ג, סו
אבל תפילת המוספין דר"ה [דראש השנה] דרחמי היא פשיטא דחייבין.

ניתן להחיל הבנה זו גם על תפילת מוסף של יום כיפור.¹⁸

הלכה למעשה

המשנה ברורה מביא את שתי השיטות, המחייבת נשים והפוטרת אותן, אך אינו פוסק לפי אחת מהן.

משנה ברורה קו, ד
ותפלת מוספין בצל"ח כתב דפטורות אבל בספר מגן גבורים פסק דחייבות עי"ש [עיין שם]:

לאור הטיעונים החזקים שכל שיטה מביאה, חיוב נשים בתפילת מוסף עודנו נושא שנוי במחלוקת. הרב
אליעזר מלמד כותב כי דבר זה יוצר מצב של ספק. מכיוון שהספק נוגע למצווה מדרבנן ולא למצווה
מדאורייתא, יש מקום לפטור נשים מתפילת מוסף בהתאם לכלל "ספקא דרבנן לקולא" (בספק ביחס
לדין מדרבנן – יש להקל).¹⁹

הרב אליעזר מלמד, פניני הלכה, תפילת נשים ב:ט

¹⁵ ניתן למצוא כאן. עם זאת, ניתן לומר בתשובה לכך שייתכן כי הייתה אז במוסף ברכת בקשה במקום ברכה אחת של
קדושת היום, סתם כך ולא משום שהתפילה אכן נחשבה לרחמי. כלומר, לא הייתה סיבה מדוע שלא לבקש בקשות אישיות
ביום חול (בניגוד לשבת).

¹⁶ ניתן למצוא כאן.

¹⁷ ניתן למצוא כאן.

¹⁸ הרב דוד אוערבאך, הליכות ביתה ו, ג, ז

בתפלת מוסף של ראש-השנה, וכן בתפלות מוסף ונעילה של יום הכפורים- נשים חייבות...

¹⁹ ניתן למצוא כאן.

למעשה, הואיל וזו מצווה מדברי חכמים, הלכה כדברי המקילים, ואין חובה לנשים להתפלל מוסף, והרוצה להתפלל רשאית ויש לה בזה זכות.

גם לפי השיטה שנשים פטורות מתפילת מוסף, מותר לאישה להתפלל מוסף מרצונה.

הרב עובדיה יוסף פוסק שנשים אינן מברכות על קיום מצוות מרצון. משום כך, הוא פסק בתחילה כי נשים צריכות לשמוע תפילת מוסף בחזרת הש"ץ שבבית הכנסת, כיוון שאמירת תפילת מוסף על ידי אישה תכלול אמירת ברכות על קיום מצווה מרצון.²⁰ אולם מספר שנים לאחר מכן הוא חזר בו, והתיר לכל הנשים להתפלל מוסף. ייתכן שההיתר שלו נובע מכך שהמילה "וציוונו" (אחת הסיבות שהוא פוסק שנשים אינן רשאיות לברך על קיום מצוות מרצון בכלל) אינה מופיעה בברכות תפילת מוסף.

חזון עובדיה שבת ב רד, רח
גם הנשים רשאיות להתפלל תפלת המוספין בשבת... שהנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה, צריכות להתפלל גם תפלת המוספין.

הרב שמואל הלוי ואזנר כותב כי כאשר אישה מתפללת מוסף, הדבר אינו נחשב לתפילת נדבה או לתפילה מרצון בלבד, אלא לתפילה מן המניין ממש כשל המחויבים להתפלל מוסף.

שו"ת שבט הלוי חלק ד סימן יב
...הם מתפללים מוסף כהמחויב להתפלל, דלא נדבה קבלו עליהו אלא חובה קבלו עליהו ובאותה דרגא הם מתפללים

נשים רבות אכן מקפידות להתפלל מוסף באופן קבוע,²¹ מה שעשוי כשלעצמו להיחשב כמנהג מחייב.²² לאור העובדה שיתכן שנשים חייבות בתפילת מוסף, וכן שמותר לנשים להתפלל מרצון, על נשים המקפידות להתפלל להשתדל להתפלל גם תפילת מוסף מתוך מחשבה על כפרת קורבן המוסף, על קדושת היום ועל ההשתוקקות בכל עת לרחמי, אף שיש מקום לסמוך על הדעות שנשים פטורות מתפילת מוסף.

למה שנתייחס לתפילת מוסף לנשים כעניין של ספק?

השאלה אם נשים חייבות בתפילת מוסף שנויה במחלוקת. לרוב, כאשר קיימת מחלוקת בשאלה אם אדם חייב במצווה כלשהי, הפוסקים מעודדים אותו לקיים אותה, אלא אם ישנה סיבה ברורה שלא לפסוק כך. אולם במקרה זה של תפילת מוסף לנשים, כמה פוסקים מציגים את העניין כשאלה פתוחה ללא תשובה חד משמעית – כספק ולא כמחלוקת. הדבר מותיר את הרושם כי נשים אינן חייבות בתפילת מוסף.

מה פשר ההימנעות מהגעה לפסיקה חד משמעית?

אחת הסיבות היא שנשים רבות לאורך הדורות לא ידעו קרוא וכתוב, ולא היו רגילות בסדרי התפילות הרשמיות, כך שדיון זה לא היה רלוונטי בעבורן באופן מעשי.

²⁰ שו"ת יביע אומר חלק ב – אורח חיים סימן ו
אין לנשים לברך היכא שפטורות... ע"כ [על כן] מן הראוי שהנשים יבאו לבהכ"נ [לבית הכנסת] וישמעו תפלת מוסף מן הש"צ [השליח ציבור] ויצאו י"ח לכ"ע [ידי חובה לכולי עלמא], ועכ"פ [ועל כל פנים] לא יתפללו בעצמן תפלת מוסף.

²¹ ניתן למצוא כאן.

כף החיים רפז, ז
וכן הוא המנהג דנשים מתפללים מוסף כמו שמתפללים שחרית
בשמים ראש פט

כבר נהגו להתפלל כל דבר וחייבו את עצמן בכל המצוות

²² ראו דיוננו על מנהגים מחייבים כאן.

מבין הנשים שכן ידעו קרוא וכתוב והתפללו תפילות רשמיות, רבות אכן נהגו להתפלל גם תפילת מוסף באופן טבעי, מבלי להטיל ספק בכך.

ובכלל, לאורך סדרת מאמרינו בנושא תפילה ראינו כי מנהגן של נשים רבות שלא להתפלל את התפילה במלואה הוביל את הפוסקים לפסוק בנושא זה בזהירות יתרה כדי שלא יצא מצב שנשים אלה אינן מקיימות את ההלכה כנדרש.

להגדרת ההלכה בנושא זה ישנן השלכות מעשיות. חיוב נשים בתפילת מוסף משמעו שנשים יהיו זכאיות לשכר ועונש מלאים על אמירת התפילה. בנוסף, הדבר ייקבע שתינתן עדיפות לתפילת מוסף על פני מנהגים מסוימים כגון אמירת הלל בראש חודש, אם האישה קצרה בזמן. אישה החייבת בתפילת מוסף הייתה עושה כל שביכולתה כדי שלא לפספס את התפילה.

בימינו אנו, כאשר נשים יודעות קרוא וכתוב ולרבות אין מנהג ברור באשר לחיוב בתפילת מוסף, העמדה שנקטו בה בעבר, שנועדה להפחית לחץ מנשים, עשויה להוביל לתחושה מוטעית שלהלכה אין מה לומר בנוגע לתפילת מוסף של נשים, או שאין כלל פוסקים הסוברים כי נשים חייבות בה. חשוב לדעת שישנם פוסקים המחייבים נשים בתפילת מוסף.

העמקה נוספת

- הרב דוד אוירבך, הליכות ביתה ו', ו'.
- "תפילת מוסף", שיעור בעולמות.
- הרב חיים נבון, "חיוב נשים בתפילת מוסף", ניתן למצוא [כאן](#).